

**A Nonius Lótenyésztő Országos Egyesület
Tenyésztési Programja
2015. évi tervezet
a módosításokkal egységes szerkezetben**

FAJ: Ló

FAJTA: nónius

A NONIUS LÓTENYÉSZTŐ ORSZÁGOS EGYESÜLET TEVÉKENYSÉGÉNEK

TÖRVÉNYI HÁTTERE:

A Nonius Lótenyésztő Országos Egyesület az 1993. évi CXIV. törvény alapján, az FM 24655/956 sz., a tenyésztőszervezetet, illetve az FM 24655 / 1 / 95 sz. a nónius fajtát elismerő határozata alapján végzi állattenyésztés-szervező tevékenységét.

A TENYÉSZTÉSI PROGRAM CÉLJA:

A nónius fajta fenntartása és minőségi fejlesztése érdekében a fajta tenyésztői munkájának rendszerezése, amely magában foglalja a fajtával kapcsolatos tenyésztési és nyilvántartási feladatok összességét.

I. A FAJTA RÉSZLETES LEÍRÁSA

1. §.

A nónius lófajta fogalma

A nónius az egykori mezőhegyesi ménes által kitenyésztett erőteljes, tömeges, szilárd szervezetű, hámos lófajta.

Nóniusz fajtájúnak az a ló tekinthető, amely megfelel a Nonius Méneskönyv követelményeinek, illetve ilyen egyedek és az egyesület által tenyésztésre elfogadott ménnek párosításából született.

A tenyészcél napjainkban a fajta múltbeli és jelenlegi tenyészértékének megőrzése, a modern követelményeknek is megfelelő, a modern fogatsport, a szabadidős lóhasználat, illetve a fajta hagyományos feladataira egyaránt alkalmas nemes, markánsan egyedi megjelenésű hagyományos magyar melegvérű lófajta tenyésztése.

2. §.

A fajta története

A fajtát alapító Nonius – melyet később Nonius Seniornak neveztek el - nevű fiatal mén a napóleoni háborúk alatt hadizsákmányként került az osztrák kincstár tulajdonába, és tizedmagával a mezőhegyesi ménesbirtokra került beosztásra. A normandiai Calvadosban született anglonormann fajtájú ló volt, átlagos küllemmel és viszonylag nagy méretekkkel.

1816-tól 1822-ig tartó tenyészműködése során 79 mén-, valamint 122 kancaivadéka született, melyek közül 15 nyert törzsménbesorolást. A fajta kialakulásában ezek közül Nonius 9, illetve az ő fiai, Nonius 34 és Nonius 36 töltöttek be meghatározó szerepet. Apai ágon minden ma élő nóniusz ló származása e két törzsménre vezethető vissza.

Nonius tartós használatát egy keresztezési kombináció sikere indokolta, mely a mezőhegyesi spanyol-nápolyi jellegű kancákra alapozva a kívánt típusú és használati értékű utódokat eredményezett. A törzs megerősödésében, illetve később a fajta kialakulásában döntő szerepet játszott, hogy e keresztezési kombinációt az arab anyáktól származó unokákra – N 34, N 36 - történő rokontenyéssel sikerült rögzíteni.

A nóniusz törzs egyedei az 1840-es évekre kellő egyöntetűséget mutattak, célszerűek voltak de nem szépek, a kívánatos nagy rájáráshoz gyakran durvaság, és burkolt fej társult. E hibákat az angol telivér cseppvérkeresztes szintjén való kiterjedt alkalmazásával sikeresen orvosolták.

A nóniusz elterjedését, tájörzeteinek kialakulását, nagybirtokokon történő használatát / Makó, a Hajdúság, illetve Bánát térsége, a Mezőhegyesi Ménesbirtok, Debrecen város ménese, a vukovári Eltz, a palánkai és gödöllői koronauradalmak/ a nehéz katonai háttér típus mezőgazdasági célokra való alkalmassága nagyban elősegítette.

Az 1850-es évektől fajtvá alakuló nóniusz kiválóan alkalmas volt a népies lóállomány típusának javítására, testtömegének növelésére, munkakészségének fokozására.

A fajta 5., 7., 6., illetve 3. generációjából származnak a fajtvá válás időszakát tenyészeredményükkel döntően meghatározó, az 1943-ban deklarált geneológiai vonalbeosztás szerinti vonalalapító mének.

Nonius 29 /1880/ - "A" vonal

Nonius 31 /1880/ - "B" vonal

Nonius 36 /1883/ - "C" vonal

Nonius 42 /1847/ - "D" vonal

A mezőhegyesi ménesben működő anyakanca-állomány létszáma miatt két csoportba sorolták, a 168 cm alatti méretűek a kis-, az e fölöttiek pedig a nagynóniusz ménesbe kerültek. E besorolás 1945-ig fennállt, de genetikai elkülönülést nem eredményezett, mivel a használt ménállomány egységes volt.

A fajta kvalitását a századforduló idején elért nemzetközi, illetve világkiállítási sikerek bizonyítják:

1878. párizsi világkiállítás: külön aranyérem a nóniusz fajtacsoport részére

1900. párizsi világkiállítás: a N. Ürmény I törzsmén és 388 Durcás N. anyakanca bronzérem

1906. bécsi lókiállítás: nagy ezüstérem a nóniusz fajta részére

A fajtában a két világháború egyaránt hatalmas veszteséget okozott. A tenyészanyag 50-70%-os elvesztését mindkét esetben viszonylag gyors és eredményes regeneráció követte. 1955-re

Mezőhegyesen és Hortobágyon egyaránt visszaállt a törzskancalétszám, kialakult a törzsménállomány, és megkezdődött a geneológiai vonalak regenerációja.

A fajta kiváló adottságait az 1925-32, illetve az 1952-től 6 éven át rendezett távhajtóversenyeken elért győzelmeivel és helyezéseivel bizonyította. Az elvárt teljesítmény a két világháború között 350 km távolsági szakasz és 30 km gyorsasági szakasz volt, az újabb kori versenyeken pedig 100 km, ami 80 km-es távolsági és 20 km-es gyorsasági szakaszból tevődött össze.

A 60-as évektől meginduló fogatsportban is komoly eredményeket értek el nóniusz fogatok. Magyar Fogathajtó Derby győzelem, országos bajnoki címek, aacheni, hamburgi, lipcsei nemzetközi győzelmek, illetve világ- és európbajnoki helyezések jelzik az akkor még létszámában és népszerűségében virágzó fajta kvalitásait.

A 60-as, 70-es évekig a két törzstenyészet mellett működő termelőszövetkezeti tenyészetekben / Szentés, Makó /, illetve a fajta hagyományos tenyésztőkörzeteiben / Békés, Csongrád, Hajdú-Bihar, Bács-Kiskun megyék/ működött jelentős számú és minőségében is kiváló kancaállomány, mely a kor tenyésztésszervezési rendje által jól kiszolgált módon a fajta tenyésztésének fontos bázisát adta.

A fajta hanyatlását a magyar lótenyésztés 1961-ben történt átszervezése indította meg. A mezőhegyesi törzsállományból 61 kancát Hortobágyra helyeztek át, s a mezőhegyesen maradt állomány tenyészcéljával fajtaátalakító keresztezéssel megvalósuló sportlótenyésztést határozták meg.

Az intézkedés mindkét ménesben súlyos károkat okozott, hiszen Mezőhegyesen a törzsállomány létszáma jelentősen csökkent, Hortobágyon pedig az áthelyezett, a helyi viszonyokhoz csak nehezen alkalmazkodó állomány gyakorlatilag fokozatosan felmorzsolódott.

A hanyatláshoz hozzájárult a használati módok átalakulása, a katonai lóigény teljes megszűnése, illetve a mezőgazdasági használat évtizedek alatt bekövetkező háttérbe szorulása, a szabadidős lóhasználat térnyerése, a fajtán belüli modern szelekció hiánya, illetve az a folyamat, melynek során a drasztikus állománycsökkenés időszakában a törzstenyészetekben – részben gazdasági megfontolásokból is – nagy számban végeztek sportcélú haszonállat-előállító keresztezéseket.

E folyamat a kezdeti kétségtelen sikerek mellett egyértelműen a fajtatiszta törzsállomány létszámának, minőségének rohamos csökkenéséhez vezetett, s döntően átgondolatlansága miatt a fajta modernizálását csak igen kis mértékben segítette elő. Egyre inkább gyökeret vert az a vélemény, hogy a nóniusz, bár a legeggyöntetűbb fajta, modern használati értéke nincs.

Az állomány létszáma időközben 1000 kanca alá csökkent, a hagyományos tenyészetek sorra megszűntek, törzssanyaguk egy része elkallódott, s a fajta iránti általános érdeklődés is jelentősen visszaszorult. Az egykor világhírű fajta piaca nagyrészt megszűnt, ami a fajtafenntartás szempontjából igen veszélyes helyzetet teremtett.

Az 1989-ben megalakult Nonius Lótenyésztő Országos Egyesület fő céljának a fajtafenntartást, a fajta génkészletének megőrzését tűzte ki, amit tenyésztési szabályzatának megalkotása, illetve többszöri módosítása során is következetesen képviselt.

A fajta tenyésztői bázisa napjainkra jelentősen átalakult – ami bizonyos konszolidált állapot kialakulásával is együtt járt – hazai, illetve európai összlétszáma tekintetében is a veszélyeztetett fajták csoportjába sorolódik.

3. §.

A fajta jövőbeni szerepe

A nónius, mint hagyományos magyar fajta fenntartása mellett génvédelmi, állattenyésztés- és kultúrtörténeti, táj- és természetvédelmi, a marginális területek hasznosításával összefüggő, idegenforgalmi génforrásként, keresztezési partnerként történő használatra vonatkozó érvek szólnak.

A fajtát a 32/2004. (IV.19.) Ogy. határozat a védett őshonos, vagy veszélyeztetett, magas genetikai értéket képviselő tenyésztett állatfajták sorában nemzeti kinccsé nyilvánította.

A Nonius Lótenyésztő Országos Egyesület fajtafenntartással kapcsolatos fő feladatai:

- a fajta genetikai bázisának teljes körű megőrzését biztosító tenyésztési program végrehajtása,
- a modern használat által megkövetelt értékmérő tulajdonságokkal történő fokozott szelekció,
- fajtapropaganda,
- a piacra jutás támogatása.

4. §.

Nonius fajtastandard

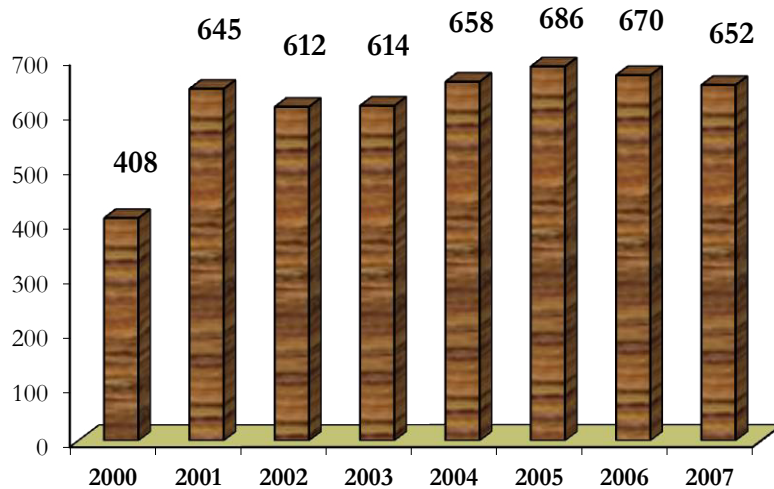
A fajta eredetét tekintve angol félvér, melyet főként a nehéz vértés ló, illetve a hámos jelleg irányába szelektáltak. Az alapító fajták tekintetében rokon a Mezőhegyesen kitenyésztett gidrán és furioso-north star lófajtával.

(Lásd 1. sz. melléklet)

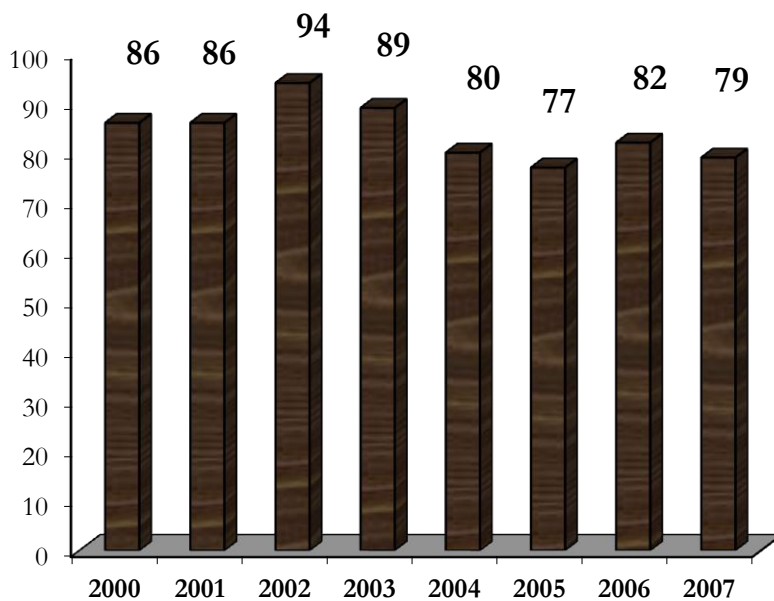
5. §.

**A nóniusz fajta helyzete
(a 2008. évi őshonos fajtaelismerés időpontjában)**

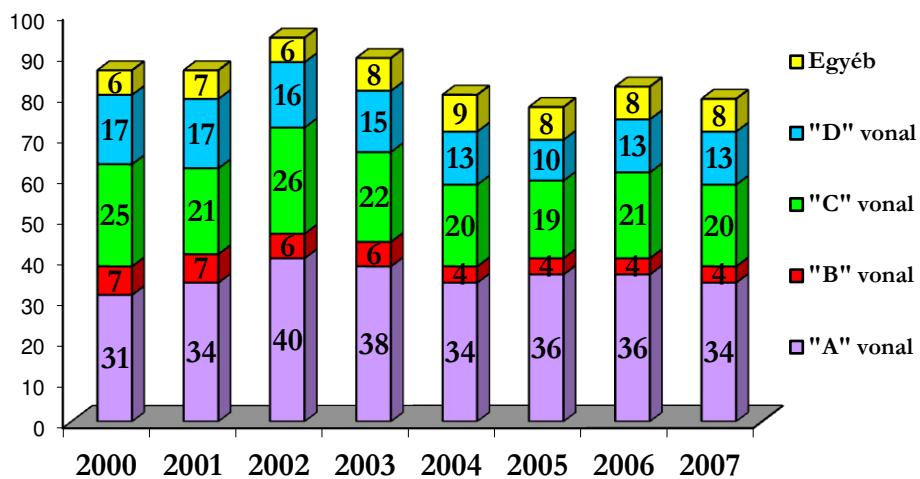
A Noniusz Lótenyésztő Országos Egyesület nyilvántartásában 2008. évben 622 méneskönyvi kanca és 80 mén volt található. A fajta elterjedtsége országosnak mondható, fő tenyészköreibei: Csongrád, Békés, Hajdú-Bihar, Fejér, Bács-Kiskun megye.

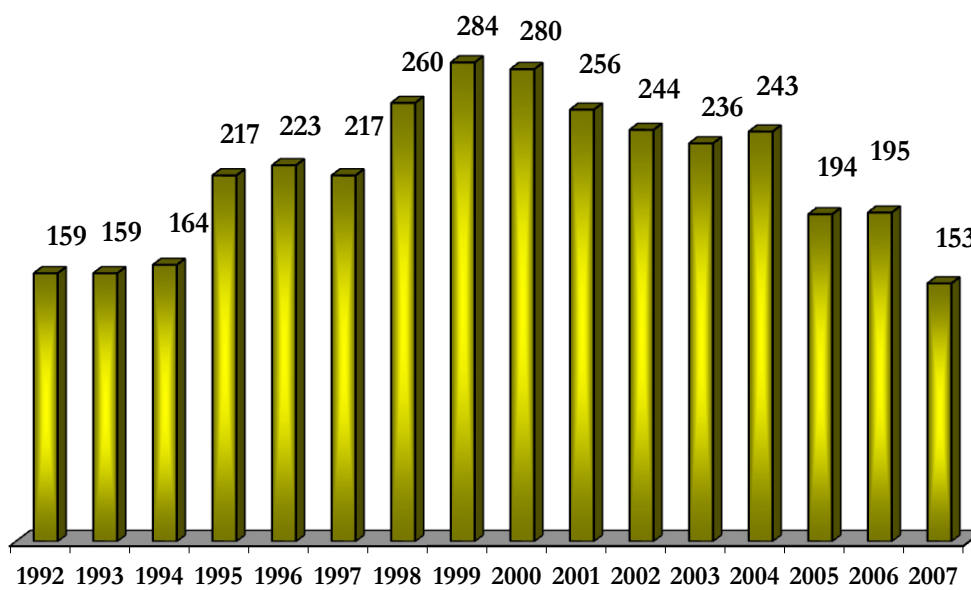
1. KANCAÁLLOMÁNY VÁLTOZÁSA

2. MÉNÁLLOMÁNY VÁLTOZÁSA

3. MÉNÁLLOMÁNY VONALAK SZERINTI MEGOSZLÁSA

4. NYEREGHELYEN BÉLYEGZETT CSIKÓK SZÁMA

II. A FAJTAAZONOSSÁG VIZSGÁLATÁNAK MÓDSZERE, AZ IGAZOLÁS RENDJE

A fajtaazonosság bírálata a tenyészkanca- és ménállomány alapminősítésének rendszerébe illeszkedik, melynek elemei: származásbíráló, küllemi bíráló, mozgásbíráló.

6. §.

Származási feltételek

Az egyesület a nóniusz fajta 2006. évben kiadott méneskönyvét alap méneskönyvnek tekinti, melyet 2006. március 24-i közgyűlésén zárt méneskönyvvé nyilvánított.

(1) A zárt méneskönyvbe kerülés feltételei:

- a belépni kívánó egyed utolsó ismert kancaági őse a 2006. évi alap méneskönyvben szereplő valamely egyed származásában megtalálható legyen, vagy
- a belépni kívánó egyed a fajta tradicionális kancacsaládjából származzon,
- import lovak esetén az egyesület Tenyésztői Bizottsága egyedi mérlegelés alapján fentiek alól felmentést adhat.
- azon import egyedek esetén, melyek fenti feltételeknek nem felelnek meg, az egyesület Tenyésztői Bizottságának egyedi jóváhagyása,
- az alábbi feltételek szerint elvégzett származásbíráló pozitív eredménye.

(2) Származásbíráló:

Az adott egyed hivatalos négy ősi soros származási lapja alapján történik, melyben:

- korlátozás nélkül elismerhetők a fajta fenti feltételeknek megfelelő egyedei,
- a cseppvérkeresztelés szintjén korábban alkalmazott angol telivér, arab, illetve egyéb melegvérű fajtáknak a mindenkor tenyésztésirányító szervezet, napjainkban pedig az egyesület által engedélyezett egyedei,
- a fenti feltételeknek nem megfelelő melegvérű fajtákba tartozó ős legkorábban a 3. ősi sorban, nem melegvérű fajtába tartozó ős pedig nem fordulhat elő,
- ismeretlen ős csak a 4. ősi sorban fordulhat elő.

Bírálási pontrendszer:

Fajtaazonosság (a negyedik ősi sorban számolva):

- nóniusz ős	2 pont
- egyéb, a tenyésztési szabályzat szerint elfogadott ős	1 pont
- minden, más fajtájú, illetve ismeretlen származású ős	0 pont

Maximális elérhető pontszám **32 pont**

Közvetlen ősök értékei:

- a fajtában kiemelkedő vagy cseppvérkeresztezésre kiemelten ajánlott ős 4 pont
- átlagos ős 2 pont
- nemkívánatos ős 0 pont

Maximális elérhető pont

8 pont

A származásbíráló elérhető összpontszáma**40 pont**

Nem kerülhet méneskönyvi besorolásra azon egyed, mely az anyai ág negyedik ősi sorában végzett származásbíráló során nem szerzett legalább 9 bírálati pontot.

Méneskönyvi kanca és engedélyezett nőniusz vagy cseppvérkeresztezésre engedélyezett mén utóda automatikusan méneskönyvi besorolást nyer (lásd még: cseppvérkeresztezés).

7. §.**A fajtába tartozás igazolása**

A nőniusz loállomány származásának közhitelességét az egyesület a születés évében bélyegzett csikóállomány 15%-ának szűrőpróbaszerű, DNS-alapú származásellenőrzésével igazolja.

Az éves szaporulat 10%-át képező egyedek kiválasztása a csikószám utolsó számjegyének közgyűlésen történő sorsolásával, a fennmaradó 5 %-ának kiválasztása pedig az azonosítást végzők egyedi, az egyesület által jóváhagyott javaslata alapján történik.

A szűrőpróbaszerű származás-ellenőrzés költsége pozitív eredmény esetén az Egyesületet, negatív eredmény esetén pedig a csikó tulajdonosát terheli.

A 110/2013. Kormányrendeletben meghatározott időtartamon túl azonosított csikók származásának hitelességét minden esetben DNS-vizsgálattal kell igazolni, melynek költsége a megrendelőt terheli.

III. A NUKLEUSZ ÁLLOMÁNY KIJELÖLÉSÉNEK ELVEI, A 2008. ÉVI ŐSHONOS FAJTAELISMERÉS IDŐPONTJÁBAN KIJELÖLT TENYÉSZETEK

A nukleusz állomány a fajta legmagasabb genetikai értékét képviselő, a fajta teljes genetikai spektrumát lefedő kancaállománya, illetve a geneológiai vonalak ajánlott ménjei.

A 93/2008. (VII. 24.) FVM rendelet a védett őshonos állatfajták genetikai fenntartásának rendjéről a lófélék fenyegetettségi szintjét az alábbiak szerint határozza meg.

Mezőgazdasági haszonállat	A tenyésztésbe vont nőivarú egyedek száma alapján a fajtára meghatározott fenyegetettségi szint		
	kritikus	veszélyeztetett	megőrzendő
Lófélék	200 alatt	200-1500	1501-5000

Mivel a fajta összlétszáma alapján a veszélyeztetett szint alsó harmadába sorolódik, a fajta állományméretének növelése kívánatos, amit az egyesület a nukleusz állomány kijelölésénél elsőrendű szempontnak tekint.

Az egyesület a veszélyeztetett szint felső állománylétszámának eléréséig az egyéb előírt feltételek megléte esetén a fajta teljes, alapminősített állományát nukleusz állományként tartja nyilván.

Kancák esetén:

- Min. II. osztályú minősítés, és/vagy
- A fajta elfogadott eredeti és tradicionális kancacsaládjába tartozás, és/vagy
- Elit kanca minősítés.

Mének esetén:

- A hagyományos geneológiai vonalakba sorolható apai származás, és
- A fajta elfogadott eredeti és tradicionális kancacsaládjából származó anyai származás, és
- min. I/II. osztályú mén STV I eredmény, és/vagy
- kiemelten ajánlott és ajánlott ménként történő minősítés.

A nukleusz állomány kiválasztásának szempontjai 2010-től:

Fentiek, továbbá

Mének esetén:

- I/II. minősítésű STV II.

8. §.

A nukleusz tenyészetek kiválasztásának szempontjai

A fajta veszélyeztetett volta, tenyésztői bázisának szétaprózottsága elkerülhetlenné teszi nukleusz tenyészetek kijelölését, illetve az egyesület tenyésztésszervező tevékenysége során ezek megkülönböztetett kezelését.

A nukleusz tenyészetek bázisát képezhetik mindazon, a fajtafenntartással, génmegőrzéssel kapcsolatos tenyésztési szakmai tevékenységnek, melyek szakmai, tárgyi és személyi feltételrendszere egy-két kancás tenyészetek esetében nem teremthető meg.

A nukleusz tenyészetek kiválasztása során cél, hogy ezek állománya jól reprezentálja a fajta eredeti, tradicionális és népies kancacsaládjait, geneológiai vonalait. Szerepük és tevékenységük saját tenyésztőtevékenységükön túl terjedjen ki az egyesület szakmai és közösségi céljainak megvalósításában való részvételre. E szerepvállalás az egyes tenyészetek adottságainak függvényében különböző mértékű lehet, de minden esetben az egyesület Tenyésztői Bizottsága által jóváhagyott szerződésen alapul. E tenyészetek szakmai, üzleti tevékenységét az egyesület lehetőségeinek függvényében kiemelten támogatja.

(1) A kiválasztás egyéb szempontrendszere:

- az in situ tartási feltételrendszernek való megfelelés,
- szakirányú végzettséggel és gyakorlattal rendelkező vezető és szakszemélyzet,
- házi törzskönyv, és teljeskörű szakmai adminisztráció vezetése,
- egyesület tenyésztési programjához elvárt adatszolgáltatás,
- szerepvállalás az egyesület célpárosítási programjában,
- szerepvállalás az egyesület szelekciós programjában,
- térségi integrátori szerep.

(2) A nóniusz fajta nukleusz tenyészetei 2008-ban:

- Mezőhegyesi Állami Ménes Kft.
- Bokodi Sándor - Mány
- Barna Gergely - Elek
- Dani István - Besenyőtelek
- Fábián János - Battonya
- Torák Károly - Karancsberény

- Nagy László – Szilvásvárad

Nukleusz állomány esetén kívánatos az STV I. teljesítése, a bevezetés pontos időpontját a fajta gazdasági környezete, illetve a tenyésztőközösség számára rendelkezésre álló tárgyi feltételrendszer biztonságos megléte esetén kíván szabályozni.

IV. A GÉNBANKBAN MEGŐRZENDŐ SZAPORÍTÓANYAG ÉS GENETIKAI MINTA MEGHATÁROZÁSA

Az ex-situ génmegőrzés a fajtában mélyhűtött genetikai anyag tárolása formájában valósul meg. A 2002-ben indított program a geneológiai vonalak ajánlott ménjeitől történő mélyhűtöttspemaelőállítás és -archiválást céloz. Az egyesület ez irányú tevékenysége nem támogatott, így a programba bevonható egyedek számát, illetve az archivált szaporítóanyag-mennyiséget a rendelkezésre álló egyesületi források mértéke behatárolja.

A védett őshonos mezőgazdasági állatfajták genetikai fenntartását szabályozó 93/2008. FVM rendelet értelmében a tenyésztőhatóság által létrehozandó és működtetendő génbank hatáskörében indokolt e feladat teljes körű ellátása, illetve a tradicionális kancacsaládok védelme érdekében is szükséges haploid- /mélyhűtött sperma, mélyhűtött petesejt/, illetve diploid sejtek /mélyhűtött embrió, mélyhűtött szomatikus sejtek / kinyerését és tárolását célzó átfogó program beindítását.

A génbankban megőrzendő szaporítóanyag meghatározása, illetve a későbbi felhasználás az egyesületi tenyésztési programja által indokolt esetben, a Tenyésztési Programban foglalt elvek és garanciák szigorú betartásával történik.

V. A NUKLEUSZ ÉS FAJTAFENNTARTÓ ÁLLOMÁNYBA KERÜLÉS FELTÉTELEI

Alapminősítés (származás-, küllemi és mozgásbíráló)

Vizsgálatok száma:

- Nukleusz állomány: 6 hónapos, illetve 2,5 éves korban történő alapminősítés
- Fajtafenntartó állomány: betöltött 30 hónapos kort követő alapminősítés

VI. A FELDERÍTETT EGYEDEK TÖRZSKÖNYVBÉ EMELÉSÉNEK ELŐÍRÁSAI, A TÖRZSKÖNYVI OSZTÁLYBA SOROLÁS RENDJE (MÉNESKÖNYV, A MÉNESKÖNYVBÉ KERÜLÉS RENDJE, TÖRZSKÖNYVI OSZTÁLYBA SOROLÁS, ÁLLOMÁNYMINŐSÍTÉS)

9. §.

A nóniusz lóállomány nyilvántartása

A nóniusz lóállományt a Nonius Lótenyésztő Országos Egyesület a 2006. évtől alulról zárttá nyilvánított Nonius Méneskönyvben (M), illetve az abban nyilvántartott állománymegszűnéséig a 2006. évig vezetett Nonius Előtörzskönyvben (ET), a fajtában engedélyezett mének nem a fajta méneskönyvébe tartozó egyedek után született ivadékait pedig a Nonius Félvér Méneskönyvben (FM) tartja nyilván.

A közhitelűség biztosítása érdekében valamennyi, a Méneskönyvben, illetve az Előtörzskönyvben nyilvántartott kancát a vonatkozó kormányrendelet (110/2013.), illetve az egyesület jelen tenyésztési szabályzata értelmében törzskönyvi ellenőrzés alatt kell tartani.

A törzskönyvezést a 110/2013. Kormányrendelet alapján az Egyesület végzi. A gyakorlati törzskönyvezési munka – részben vagy egészében történő – végrehajtását az Egyesület a Közgyűlés felhatalmazása alapján – részben vagy egészében – más szakmai szolgáltató szervezettől is megrendelheti.

Az Egyesület kinyilvánítja, hogy a törzskönyvezési munka során keletkezett adatok az Egyesület tulajdonát képezik, azok más szervek által kizárólag az Egyesület adatszolgáltatási kötelezettségét szabályzó rendeletek szerint használhatók fel.

10. §.

A méneskönyvbé kerülés feltételrendszere

Az egyesület a nóniusz fajta 2006. évben kiadott méneskönyvét alap méneskönyvnek tekinti, melyet 2006 március 24-i közgyűlésén zárt méneskönyvvé nyilvánított.

A törzskönyvi ellenőrzésbe vételt a tulajdonos (tartó, bérlő) a kanca 2,5 éves korának betöltését követően, az aláírt egyesületi belépési nyilatkozat, illetve az adott egyed lóútlevel-másolatának benyújtásával kezdeményezi.

(1) A zárt méneskönyvbe kerülés feltételei:

Lásd: 6.§. Származási feltételek

(2) Kívánatos immigráció:

A fajta tenyésztése során külföldre került állományok megbízható származásigazolásokkal rendelkező részének Magyarországon nem fellelhető eredeti kancacsaládokból származó egyedeknek, a külföldön fellelhető, a hazai ménvonalaktól elkülönült vonalaktól származó ménnek méneskönyvbe emelése.

(3) Méneskönyvben tartás feltétele:

Az új besorolású törzskancák méneskönyvben tartásának feltétele a méneskönyvi felvételt követő 1 éven belüli bírálaton történő részvétel, ellenkező esetben a kanca a nyilvántartásból törlésre kerül.

11. §.

Előtörzskönyv

A 2006. évtől az egyesület előtörzskönyvét lezárta, abba új egyed besorolása nem lehetséges. A 2006. évig nyilvántartott kancák státuszukat az eredeti szabályoknak megfelelően megőrzik, az egyesület által elfogadott nóniusz méntől származó ivadékaik az egyéb feltételek teljesülése esetén méneskönyvbe sorolhatók.

Az előtörzskönyvi nyilvántartás célja, hogy a 2006. évig tagként nyilvántartott, de származásuk alapján az új szabályrendszernek nem megfelelő egyedek státuszukat az eredeti szabályoknak megfelelően megtarthassák, az egyesület által elfogadott nóniusz méntől származó ivadékaik a méneskönyvbe kerülés egyéb feltételeinek való megfelelés esetén méneskönyvbe sorolhatók legyenek. Az egyesület az előtörzskönyvet az abba sorolt egyedek működésének időtartamáig kívánja fenntartani.

12. §.

Noniusz Félvér Méneskönyv (FM)

A veszélyeztetett körbe tartozó nóniusz fajta méneskönyvi kancaállományának létszáma, földrajzi szórtsága miatt, a tenyésztőegyesület a fajtafenntartásban használt ménállomány tenyészértékének lehető legteljesebb körű felmérése érdekében nyilvántartja és minősíti a nóniusz ménnek fajtába nem sorolható kancák után született ivadékaikat.

Az így keletkezett adatokat a Nonius Félvér Méneskönyvben (2. sz. melléklet) rögzíti, s az így nyert adatokat szakmai döntései meghozatalakor fel kívánja használni.

A nyilvántartás alapját az egyes fedezettési állomásokra beosztott nóniusz mének működése során keletkezett fedezettési jegyek képezik, a csikóállomány Nonius Félvér Méneskönyvben rögzítendő egyszerűsített tartalmú minősítésével az Egyesület a csikók azonosítását végző személyt bízta meg.

13. §.

A tenyészkanca-, mén és csikóállomány minősítése

A nóniusz fajta tenyésztési minősítésének rendszerét az alap-, illetve korrekciós minősítés, illetve a kétszintű sajátjeljesítmény-vizsga képezi.

(1) Alapminősítés:

- származásbíráló,
- küllemi bíráló,
- mozgásbíráló.

a) Származásbíráló:

Lásd: 6.§. Származási feltételek

b) Küllemi bíráló:

Az új besorolású törzskancák méneskönyvben tartásának feltétele a méneskönyvi felvételt követő 2 éven belüli küllemi bíráló megléte. A bíráló házi, illetve tenyészszemlén történhet, az egyesület bírálói szabályainak betartásával.

Bírálót az egyesület Tenyésztői Bizottsága által elismert, bírálóból álló bizottság végezhet, melyet házi bíráló esetén 2, tenyészszemlén vagy regionális kancabírálón 3 bíráló alkot.

A bíráló a „B” típusú küllemi bírálói lap (3. sz. melléklet) szempontrendszere szerint történik, a nóniusz fajtastandardban (1. sz. melléklet) meghatározott szakmai elvek szerint.

A bírálói rendszer nyilvános, az eredmény fő szakmai elemeit az egyesület által felkért személy vagy házi szemle esetén a bírálóbizottság egy tagja az érdeklődők számára kommentálni köteles.

A bírálót végző bírók az egyes pontszámokról egyeztethetnek, az esetleges külön vélemény esetén a bírók által adott pontszámok átlaga kerül a pontértékként rögzítésre.

A bírálói pontokat jegyzőkönyvvezető rögzíti, a bírálói lapot a bírók aláírásukkal hitelesítik, annak másolatát a tenyésztő számára megküldik.

Tenyésszemléken egyes előre meghatározott kategóriákban a bírálati pontszámok alapján visszahívásra kerülhet sor, ahol a bírálók a bírálati pontszámoktól függetlenül sorrendet állapítanak meg. A sorrend megállapítása szavazati többséggel történik.

A bírálókat részét képezi az alábbi testméretek felvétele.

- marmagasság bottal és szalaggal,
- övméret,
- szárkörméret.

A küllemi bírálókat maximális elérhető pontszáma: 100 pont

c) Mozcásbírálókat:

A „B” típusú bírálókat lap szempontrendszere szerint lépésben és ügetésben, kézen történő elővezetés során történik.

Tenyésszemlén kívánatos a mozgás szabadon történő bírálata (lovarda, vagy körkarám).

A mozgásbírálókat maximális elérhető pontszáma: 60 pont

Az alapminősítés során elérhető maximális összpontszám: 200 pont

d) Csikóbírálókat:

A szopós és éves csikók bírálata a csikóbírálókat lap (4. sz. melléklet) szempontrendszere szerint történik, a nóniuszc fajtastandardban (1. sz. melléklet) meghatározott szakmai elvek szerint.

(2) Korrekciós minősítések:

a) Elit kanca:

Minden olyan méneskönyvi kanca, mely minimum 140 pontos alapminősítés mellett:

- a lovassportok valamely szakágában legalább országos „B” kategóriás minősülést szerzett.

b) Tenyésztési elit kanca:

Minden olyan méneskönyvi kanca, mely

- négy vagy több megszületett csikóivadékkal rendelkezik, melyek közül legalább kettő I. osztályú kanca vagy legalább két, tenyésztési engedéllyel rendelkező mén vagy egy ajánlott minősítésű mén, vagy
- négy vagy több megszületett csikóivadékkal rendelkezik, melyek közül legalább kettő a lovassportok valamely szakágában legalább országos „B” kategóriás minősülést szerzett.

A korrekciós minősítések odaítéléséről az egyesület Tenyésztői Bizottsága dönt.

(3) Mén- és kanca sajátjeljesítmény-vizsgálat I

A vizsga célja: a 38 hónapos vagy annál idősebb méncsikók tenyésztési engedélyének kiadását, illetve a méneskönyvi kancák kiegészítő minősítését megalapozó bírálata.

A vizsga helyszíne: a vizsga rendezője által kijelölt, mén STV esetén a NÉBIH által előzetesen akkreditált helyszínen.

A vizsgabizottság tagjai: a tenyésztő egyesület által felkért bírálóbizottság.

A vizsga időpontja: tárgyév IX-X. hó, vagy az egyesület Tenyésztő Bizottsága által meghatározott ettől eltérő időpont.

A vizsgán 38 hónapos kort betöltött vagy annál idősebb azon mének vehetnek részt, melyek az Egyesület előzetes bírálatával és javaslatával, DNS alapú származás-ellenőrzéssel, és az előírt állatorvosi igazolásokkal ellátott lóútlevelel, illetve azon kancák, melyek az előírt állatorvosi igazolásokkal ellátott lóútlevelel rendelkeznek.

Az STV I feladatai:

- származásbírálata
- küllemi bírálata a „B” típusú bírálati lap szempontrendszere szerint
- mozgásbírálata elővezetve és szabadon (5. sz. melléklet)
- lépés- és ügetéshossz-mérés (6. sz. melléklet)
- a súlypont alá lépés képességének mérése (7. sz. melléklet)
- díjhajtófeladat (8. sz. melléklet)

Az STVI pontszámítási rendszere:

Lásd: 9. sz. melléklet

14. §.**Méneskönyvi kancák törzskönyvi osztályba sorolása**

Méneskönyvi kancák esetén a származás, küllem és mozgásbírálata összesített pontszáma, mint alapminősítési pontszám képezi a törzskönyvi osztályba sorolás alapját.

Az I. osztályú minősítés a fajta kívánatos, a II. osztályú a megfelelő, a III. osztályú pedig a nem kívánatos típusát tükrözi.

Méret	Származás	Küllem	Mozgás	Összpont	Oszt.
Standard	25-40	75-100	40-60	140-200	I.
	20-25	63-75	30-40	113-140	II.
< Standard	<20	<63	<30	<113	III.

Az I. osztályú minősítés kívánatos, a II. osztályú megfelelő, a III. osztályú pedig a fajta nem kívánatos típusát tükrözi.

15. §.

Ménjelölt egyedek és fedezőmének minősítése

Tenyésztési engedélyt az STV I feladatait sikeresen teljesítő azon nóniusz fajtájú ménnek kaphatnak, melyek a vizsga összpontszáma alapján I. vagy II. osztályú minősítést értek el.

A Tenyésztői Bizottság indokolt esetben /pl. import fajtabeli mén/ egyedi elbírálás és döntés alapján a STV teljesítésének kötelezettsége alól felmentést adhat.

A TB döntésének szakmai indoklását az Egyesület honlapján köteles közzétenni.

A tenyésztési engedély a TB egyedi döntése alapján visszavonható. A TB döntésének szakmai indoklását az Egyesület honlapján köteles közzétenni.

A tenyésztési engedéllyel rendelkező méneket az egyesület Tenyésztői Bizottsága évente minősíti, és STV-, tenyész-, illetve esetleges sporteredményei alapján az alábbiak szerint kategorizálja:

(1) Engedélyezett mén kategória:

A fenti szempontok egyikében sem múlja felül a fajtában fedező ménnek átlagát.

(2) Ajánlott mén kategória:

Egy vagy több bírálati kategóriában jelentősen felülmúlja a fajtában fedező ménnek átlagát.

(3) Kiemelten ajánlott mén kategória:

Ivadékainak STV-, tenyész-, vagy sporteredményei alapján a fajtában kiemelkedő teljesítményt ért el.

(4) Törzsménbesorolás:

A Tenyésztői Bizottság döntése alapján a fajta ajánlott és kiemelten ajánlott azon ménjei kaphatnak, melyek a fajtafenntartásban, a hagyományos vonalak megőrzésében kiemelkedő szerepet játszanak.

A TB egyedi döntése alapján a fajta olyan kiemelkedő STV eredménnyel rendelkező fiatal ménjei számára is adható törzsménszám, melyek tenyészeredménnyel még nem rendelkeznek, de a fajta állami méneseibe kerülnek beosztásra.

A törzsmének – felállítási helyüktől függetlenül – a hagyományos nomenklatúra szerinti törzsménnevet és törzsménszámot kapnak. A törzsmének neve után a pedigrében tm. megjelölést kell alkalmazni.

A törzsménbesorolás vissza nem vonható.

A törzsménszámok 1-50-ig terjedő, egymást követő sorozatokban kerülnek kiadásra.

A nóniusz fajtában engedélyezett ménnek használatának szervezésére az Egyesület vagy az annak megbízása alapján eljáró szervezet megállapodást köt a méntartóval és/vagy méntulajdonossal.

A fajtában tenyésztési engedéllyel rendelkező mének katalógusát felállítási helyük feltüntetésével az Egyesület honlapján évente közzéteszi.

16. §.

Cseppvérkeresztezés céljára ajánlott ménnek engedélyezése

A nóniusz fajta tenyésztésében nemesítésében a cseppvérkeresztezés mint tenyésztési eljárás az arra vonatkozó szabályok betartása mellett elfogadott.

Cseppvérkeresztezés céljára a hagyományosan elfogadott angol telivér, arab fajták mellett egyéb melegvérű fajtáknak a mindenkori tenyésztésirányító szervezet, napjainkban pedig az egyesület által engedélyezett egyedei egyaránt elfogadhatóak.

Az egyedi ménkiválasztás szempontrendszere:

- az adott egyed saját fajtájában elért tenyésztési minősítése,
- a lovassportok szakágaiban elért eredmények,
- a nóniusz fajtastandard küllemi és színekvetelményeinek való megfelelés az adott egyed 4 ősi soros származásában,
- a Tenyésztői Bizottság által megszabott állatorvosi protokoll szerinti igazolások.

17. §.

Fedeztetés, mesterséges termékenyítés

A nóniusz fajta tenyésztésében a természetes fedeztetés mellett a friss és mélyhűtött spermás termékenyítés, valamint az embrióátültetés egyaránt elfogadott.

A fedeztetési idény folyamatos, de szakmailag ajánlott a hagyományos, február 1-jétől június 30-ig tartó tavaszi, illetve az október 1-től november 30-ig tartó őszi szezon betartása.

A fedeztetések, termékenyítések rendjét a vonatkozó tenyésztési, illetve állategészségügyi előírások szabályozzák.

Mesterséges termékenyítésre csak hivatalosan elismert mesterséges termékenyítő állomáson termelt, mesterséges termékenyítésre alkalmasnak minősített mén termékenyítőanyaga használható.

18. §.

Fedeztetés- és ellés-nyilvántartás, csikóazonosítás

A fedeztetések az egyesület vagy megbízottja által kiadott fedeztetési jegyzőkönyvben kerülnek rögzítésre. A tárgyévi fedeztetéseket az egyesület vagy megbízottja adatbázisában rögzíti.

A fedeztetési jegy mellékletét képező ellésbejelentőt az előírt adattartalom pontos közlésével a kanca tulajdonosa vagy megbízottja köteles az egyesület számára megküldeni, az egyesület az ellésbejelentő nyilvántartás alapján a 110/2013. Kormányrendeletben előírtak szerint elvégzi vagy elvégezteti a méneskönyvi, előtörzskönyvi, illetve a Nonius Félvér Méneskönyvben nyilvántartott egyedek csikóinak azonosítását.

Az egyesület a fedeztetésekről, a beküldött ellésbejelentőkről, illetve az azonosított csikókról naprakész nyilvántartást vezet, s e nyilvántartások alapján teljesíti egyéb hatósági adatszolgáltatási kötelezettségét.

19. §.

A csikók választáskori azonosítása

Az egyesület által nyilvántartott egyedek szaporulatának azonosítását az Egyesület végzi vagy fentiek szerint végezteti.

A csikó egyedi azonosítását a hatályos jogszabályok szerint a csikó tulajdonosa, vagy a tulajdonos megbízása alapján eljáró személy vagy szervezet köteles kezdeményezni és saját költségén elvégeztetni a csikó hat hónapos koráig vagy születése évének december 31. napjáig, attól függően, hogy melyik a későbbi időpont.

Az azonosítás alapbizonylata:

- a fedeztetési jegyzőkönyv ügyfélpéldánya,

Az azonosítás dokumentumai:

- az azonosítást végző megbízott által kiállított csikójelölési jegyzőkönyv,
- az állattartó által aláírt lóútlevel-igénylő lap,
- illetve a tulajdonjogot igazoló tulajdonosi nyilatkozat.

A nóniusz csikók egyedi megjelölése nyereghelyen történő bélyegzéssel, illetve a tenyésztőegyesület által biztosított transzponderrel történik. Bélyegzésre kizárólag az egyesület által kiadott, országosan egységes /csikó, illetve felnőtt egyed bélyegzésére alkalmas méretű/bélyegzővas használható.

A méneskönyvi kancák tárgyévben az egyesületben tenyésztési engedéllyel rendelkező méntől származó csikóinak a bal oldali nyeregtájára a fajtajel (N), illetve alá a csikónyilvántartás évente 1-gyel kezdődő folyószáma, a jobb oldali nyeregtájára a születési év utolsó két számjegye kerül bélyegzésre.

A csikószámot az Egyesület tenyésztésvezetője egyedenként adja ki. Ez a csikószám az egyed 11 tagú számítógépes azonosítójának is részét képezi.

Az egyesület Tenyésztői Bizottságának döntése alapján lehetséges egyedi ménesbélyegző használata. Az egyedi ménesjel a jobb oldali nyeregtájon a születési évszám fölé kerül bélyegzésre.

Az Egyesület javasolja, de kötelezően nem írja elő tagjai számára a csikók transzponderrel történő megjelölését. A tulajdonos igénye esetén a transzponder behelyezése a 110/2013. Kormányrendelet szerint történik, a transzpondert az egyesület saját költségén tagjai számára biztosítja.

Az előtörzskönyves kancák csikóinak, illetve az egyesület által engedélyezett ménnek nem a fajta méneskönyvébe tartozó kancáktól származó szaporulatának egyedi megjelölése transzponderrel történik.

A nóniusz lóállomány származásának közhitelességét az egyesület a születés évében bélyegzett csikóállomány 15%-ának szűrőpróbaszerű, DNS-alapú származásellenőrzésével igazolja.

Az éves szaporulat 10%-át képező egyedek kiválasztása a csikószám utolsó számjegyének közgyűlésen történő sorsolásával, a fennmaradó 5 %-ának kiválasztása pedig az azonosítást végzők egyedi, az egyesület által jóváhagyott javaslata alapján történik.

A szűrőpróbaszerű származás-ellenőrzés költsége pozitív eredmény esetén az Egyesületet, negatív eredmény esetén pedig a csikó tulajdonosát terheli.

A 110/2013. Kormányrendeletben meghatározott időtartamon túl azonosított csikók származásának hitelességét minden esetben DNS-vizsgálattal kell igazolni, melynek költsége a megrendelőt terheli.

20. §.

A nóniusz csikók méneskönyvi elnevezése

Törzsmének és méneskönyvi kancák ménivadékai esetén az apa törzsménszáma, illetve a kötőjellel írt csikószám, valamint a használati név együttesen alkotja az egyed hivatalos törzskönyvi nevét (pl. *Nonius XVII-23 Herceg, Akitos Nonius-27 Győztes stb.*).

Az egyéb, tenyésztési engedéllyel rendelkező mének és főtörzskönyves kancák ménivadékai esetén a csikó születési helye és a fajtanév után kötőjellel írt csikószám, illetve a használati név együttesen képezi a hivatalos törzskönyvi nevet (pl. *Balmazújváros Nonius-218 Vitéz, Battonya Nonius-90 Zsivány stb.*).

Törzsmének és méneskönyvi kancák kancaivadékai esetén az apa törzsménszáma, illetve a kötőjellel írt csikószám, valamint a használati név együttesen alkotja az egyed hivatalos törzskönyvi nevét (pl. *Nonius XXIII-14 Babér, Akitos Nonius-18 Csillag stb.*).

Az egyéb, tenyésztési engedéllyel rendelkező mének és méneskönyvi kancák kancaivadékai esetén a fajtanév, a kötőjellel írt csikószám és a használati név együttesen képezi a hivatalos törzskönyvi nevet (pl. *Nonius-345 Ilíke, Nonius-19 Csillag stb.*).

Az egyesület használati-név-adási rendszere éves rotációval a rövidített magyar abc betűrendjét követi. A használati nevek kezdőbetűi 22 évente ismétlődnek.

Az azonosításra kerülő egyed hivatalos nevét az egyesület tenyésztésvezetője a csikószámmal együtt megadja az azonosítást végző megbízottnak. A használati nevet a csikó tulajdonosa, fenti elvek betartásával, a csikó azonosításakor köteles megadni. A használati-név-adás fenti szabályainak betartatása az azonosítást végző megbízott kötelessége.

21. §.

Tenyészszemlék

A tenyészszemlék rendszere a fajta tenyésztési programjának meghatározó elemét képezi. Lehetőséget teremt a nóniusz állomány különböző szintű nyilvános minősítésére, összehasonlítására, a fajta minőségi egyedeinek kiválogatására, bemutatására. A tenyészszemlék rendszere alapján összehasonlíthatóvá válnak a fajta tenyésztésének különböző időszakai, megítélhető, mérhető a tenyésztés színvonala.

A tenyészszemléken az Egyesület hivatalos bírálói köréből a Tenyésztő Bizottsága által felkért bírók bírálnak.

22. §. Országos tenyészszemle

Az egyesület szakmai életének fő eseménye. Évente egy alkalommal kerül megrendezésre, lehetőleg a mén STV I-gyel összevonva, helyszínéről, időpontjáról az éves közgyűlés dönt.

Részletes programját, az egyes bírálati kategóriákat a Tenyésztői Bizottság határozza meg.

Kötelezően előírt bírálati kategóriák:

- tárgyévben született mén- és kancacsikók,
- méncsikók 3 éves kor felett,
- tenyészkanccák 3-10 éves korig,
- tenyészkanccák 10 év felett.

Az országos tenyészszemle az egyesület és a helyszínt biztosító szervezet közös rendezvénye, szakmai kérdésekben az egyesület Tenyésztői Bizottsága hivatott dönteni. A felmerülő rendezési költségeket közösen viselik, az egyesület az éves tervében meghatározott mértékig vesz részt a rendezvény finanszírozásában.

Az országos tenyészszemle kiírását az Egyesület valamennyi tagja részére a jelentkezési határidő lejárta előtt legalább 15 nappal meg kell küldeni, illetve az egyesület honlapján közzé kell tenni.

23. §. Regionális tenyészszemle

Célja egy-egy kisebb terület, régió állományának költségtakarékos módon megvalósuló nyilvános bírálata, minősítése.

A regionális tenyészszemlék rendszerének kialakulásával lehetővé válik az országos tenyészszemle szakmai előszelekciója.

Regionális tenyészszemle rendezését bármely tenyésztő vagy szervezet kezdeményezheti. A rendezés jogának odaítéléséről az egyesület Tenyésztői Bizottsága dönt a szakmai feltételrendszer pontos ismeretében.

Az egyesület az elismert regionális tenyészszemlék költségeihez az éves gazdasági tervében meghatározott mértékben hozzájárulhat.

24. §.

Mén és kanca sajátteljesítmény-vizsgák (STV)

A minőségi lótenyésztés érdekében végzett kipróbálás és ezáltal a tenyésztési cél irányába ható szelekció eszköze.

A 2001. évtől bevezetésre került egységes kipróbálási rendszer, a korrekciós minősítés, illetve speciális egyesületi támogatások elérésének is alapfeltétele.

VII. TENYÉSZTŐI DÍJAZÁSOK

A tenyésztői munka nyilvános elismeréseként az egyesület az alábbi tenyésztői díjazást adományozza.

25. §.

Aranykoszorús tenyésztő

- legalább 3, a fajtában tenyésztési engedéllyel rendelkező fedezőmént, és/vagy
- legalább 15, méneskönyves, minimum másodosztályú minősítésű kancát, és/vagy méneskönyves kancától és a fajtában tenyésztési engedéllyel rendelkező méntől származó 15, a lovassportok bármely szakágában országos szinten sportkipróbáláson részt vett lovat tenyésztett.

26. §.

Ezüstkoszorús tenyésztő

- legalább 2, a fajtában tenyésztési engedéllyel rendelkező fedezőmént tenyésztett, és/vagy
- legalább 10, méneskönyves, minimum másodosztályú minősítésű kancát, és/vagy 10, a fajtába tartozó, méneskönyves kancától és a fajtában tenyésztési engedéllyel rendelkező méntől származó 15, a lovassportok bármely szakágában legalább regionális szinten sportkipróbáláson eredményesen szereplő lovat tenyésztett.

27. §.

Bronzkoszorús tenyésztő

- legalább 1, a fajtában tenyésztési engedéllyel rendelkező fedezőmént tenyésztett, és/vagy
- legalább 5, méneskönyves, legalább másodosztályú minősítésű kancát, és/vagy 5, méneskönyves kancától és a fajtában tenyésztési engedéllyel rendelkező méntől származó, a

lovassportok bármely szakágában legalább megyei szinten sportkipróbáláson eredményesen szereplő lovat tenyésztett.

Az adott egyed tenyésztési és sporteredményei egyaránt figyelembe vehetőek. A kiemelten ajánlott vagy törzsmének Elit vagy Tenyésztési Elit kancáktól származó ivadékaik 2-es szorzóval számíthatóak.

A díjak odaítéléséről a Tenyésztői Bizottság javaslata alapján a Közgyűlés dönt.

VIII. A TÖRZSKÖNYVEZÉS, TELJESÍTMÉNYVIZSGÁLAT TÁRGYI FELTÉTELEI

A hatályos Teljesítményvizsgálati kódex szerint.

IX. NEMESÍTÉSI, KERESZTEZÉSI ELJÁRÁS

Lásd: 16.§. Cseppvérkeresztelés céljára ajánlott mének engedélyezése

X. A FAJTA TRADÍCIONÁLIS VONALAI

- A vonal
- B vonal
- C vonal
- D vonal

XI. A PÁROSÍTÁSI TERV ELKÉSZÍTÉSÉNEK ELVEI, A GENEOLÓGIAI VONALAK, KANCACSALÁDOK MEGŐRZÉSE

28. §. Párosítás

Valamennyi, a Méneskönyvben és az Előtörzskönyvben regisztrált kancáról február 15-ig párosítási tervet kell az egyesület számára megküldeni. A párosítási terv szándéknyilatkozatként, illetve tájékoztató adatközlésként funkcionál a tárgyévben tenyésztésben tartott kancák létszámáról, és a ménállomány várható kihasználtságáról.

A párosítási terv bejelentése az Egyesület által a tárgyév január 31-ig kiküldött „állományjelentés és párosítási terv adatlapon” történik.

Amennyiben a kancatulajdonos valamely kancáját nem az Egyesület tenyésztési engedélyével rendelkező ménnel kívánja fedeztetni, a párosítás csak a Tenyésztői Bizottság támogató határozatával válik elfogadottá.

A szakszerű párosításhoz az Egyesület Tenyésztői Bizottsága a kancatulajdonos (egyesületi tag) kérésére szakmai segítséget nyújt.

A nukleusz állomány párosítási tervének fő szempontjai:

- a tradicionális ménvonalak fenntartása (A, B, C, D vonal)
- az eredeti és tradicionális kancacsaládok megőrzése
- a geneológiai vonalak rotációja
- rokontenyésztés
- fiatal mének kipróbálása.

Az egyesület nemzetközi tenyésztésszervező tevékenységében cél a külföldi kezelhető méretű állományok elkülönülésének megőrzése, illetve az ezekkel történő okszerű tenéshanyagcsere, ezért hosszú távú célja, a fajta teljes európai állományára vonatkozó egységes tenyésztési program megalkotása, illetve működtetése.

29. §.

**Eredeti kancacsaládok Magyarországon
(a 2008. évi őshonos fajtaelismerés időpontjában)**

Kancacsalád	Alapító kanca	Élő kancák száma
M 1. †	53 Eredeti holsteini	
M 2.	59 Eredeti moldvai (1786.)	4 db
M 3.	211 Janitsár lippizai	8 db
M 4. †	213 Eredeti moldvai	
M 5. †	239 Eredeti cserkesz	
M 6. †	240 Az 5. szabad ménesből	
M 7.	298 Az 1. szabad ménesből	6 db
M 8. †	330 Magyar	
M 9. †	351 Eredeti cserkesz	

M 10.	†	383	Eredeti cserkesz	
M 11.	†	422	Az 1. szabad méneseből	
M 12.		499	Az 5. szabad méneseből	16 db
M 13.	†	528	Az 5. szabad méneseből	
M 14.		554	Eredeti moldvai (1787.)	8 db
M 15.	†	579	A 6. szabad méneseből	
M 16.		598	Eredeti moldvai	3 db
M 17.		729	Eredeti moldvai	2 db
M 18.		793	Eredeti moldvai	3 db
M 19.	†	638	Eredeti moldvai	
M 20.	†	380	Eredeti moldvai	

30. §.

Eredeti kancacsaládok Romániában (a 2008. évi őshonos fajtaelismerés időpontjában)

Kancacsalád	Alapító kanca	Élő kancák száma
M 3.	211 Janitsár lippizai	3 db
M 5.	239 Eredeti cserkesz	3 db
M 6.	240 Az 5. szabad méneseből	20 db
M 7.	298 Az 1. szabad méneseből	1 db
M 8.	330 Magyar	3 db
M 10.	383 Eredeti cserkesz	6 db
M 16.	598 Eredeti moldvai	7 db
M 17.	729 Eredeti moldvai	4 db
M 18.	793 Eredeti moldvai	11 db

31. §.
Tradicionális kancacsaládok
(a 2008. évi őshonos fajtaelismerés időpontjában)

Kancacsalád	Alapító kanca	Élő kancák száma
DV †	1 Szárcsa	
DV †	2 Ifj. Babos	
DV †	3 Id. Hegyes	
DV	23 Volga (1872)	4 db
DV †	21 Mátka	
DV †	10 Csillag	
DV †	Id. Kontes	
DV †	31 Bonita	
DV †	16 Lina	
H 10.	244 H. Vallomás (1944.)	15 db
H 11.	607 H. Anyjuk (1929)	5 db
H 12.	† 129 Krónika (1941.)	
H 13.	203 Nóta (1937)	1 db
H 14.	† 415 Szemfüles (1938.)	
H 15.	† 232 H. Vaktyúk (1931.)	
H 16.	283 H. Ráta (1931.)	15 db
H 17.	† 297 Kisvirág (1935.)	
H 18.	618 H. Délibáb (1951.)	4 db
H 19.	† 399 Szapora (1942.)	
H 20.	† 381 Mumus (1943.)	
H 21.	597 Odol (1945.)	5 db
H 22.	695 H. Vártnő (1940.)	7 db
H 23.	736 Oltvány	10 db
H 25.	215 Hunnia (1938.)	7 db
H 26.	696 H. Vívó (1941.)	1 db

32. §.
Népies kancacsaládok

Kancacsalád	Alapító kanca	Élő kancák száma
N 1.	Vilma (1961.) Nádudvar	11 db
N 2.	1332 Mirza (1933.) Mezőhegyes	7 db
N 3.	707 Mezőberény Jelmez (1944.)	16 db
N 4.	58 Vaszar (MB)	12 db
N 5.	Nyugatról Ági	17 db
N 6.	8102 Hárem (1942.)	8 db
N 7.	191 MB. Nonius-36 (MB)	6 db
N 8.	46901 Csalfa – Biharnagybajom	15 db
N 9.	13061 Büszke (1943.)	7 db
N 10.	1320 Négus (1963.)	10 db
N 11.	153 Bányásznő (1969.)	6 db

XII. AZ APAÁLLAT-HASZNÁLAT SZABÁLYAI

Lásd: Ménjelölt egyedek és fedezőmének minősítése

XIII. A FAJTA GÉNKÉSZLETÉNEK FELDERÍTÉSI ELJÁRÁSAI, HASZNOSÍTÁSA

A Nonius Lótenyésztő Országos Egyesület 2000 és 2008 között elvégezte a hazai állomány génkészletének felderítését, megalkotta, és 2006-ban zárta a fajta méneskönyvét, 2008 évben felmérte és feldolgozta az 1. világháborút követően Romániába került állomány történetét, jelenlegi összetételét és magyar méneskönyvi kapcsolatát, felmérte és listázta a Szlovákiában, Bulgáriában és Szerbiában fellelhető nóniusz állományt .

A hazai állomány döntő része esetén végzi a tenyésztésszervezés, törzskönyvezés feladatait.

Nemzetközi kapcsolataiban törekszik a történelmi Magyarország területén fellelhető állomány egységes tenyésztési elveken alapuló génmegőrzési feladatainak elvégzésére.

A tenyésztőegyesület koordinátori szerepének köszönhető a fent említett országok folyamatos tenyésztői kapcsolata, a tenyésztési információcsere, a hazai tenyésztési rendezvényeken történő megjelenés.

További feladat a magyar méneskönyvi elvek szerint nóniusz fajtájúként elfogadható európai állomány DNS mintavételezése, vizsgálata, a genetikai egyezőségek, illetve különbözőségek feltérképezése.

XIV. AZ ORSZÁGOS ÁLLATTENYÉSZTÉSI ADATBANKBA KÜLDÉS MÓDJA ÉS RENDJE

A fajtára vonatkozó tenyésztési adatgyűjtést, feldolgozást, illetve archiválást az egyesület szervezi és felügyeli. E tevékenységének központja a Hortobágyon működő egyesületi iroda, illetve adatbank.

Az ENAR adatgyűjtés és -kezelés rendjét a 110/2013. Kormányrendelet szabályozza.

Az egyesület a törzskönyvi, illetve ENAR adatgyűjtés és -feldolgozás meghatározott pontjain megbízásos jogviszony formájában együttműködik a Magyar Lótenyésztők Országos Szövetsége Tenyésztési Irodájával. Az egyesület a Ló ENAR rendszer által megkövetelt adatszolgáltatási kötelezettségének teljeskörűen eleget tesz.

XV. A TENYÉSZÁLLAT-FORGALMAZÁS, EXPORT ÉS IMPORT SZABÁLYOK

Az egyesület a tenyészállat-forgalmazás terén jelenleg döntően koordinátori tevékenységet végez. A nukleusz állomány részét képező egyedek export értékesítése az egyesület által kiadott exportengedély birtokában történhet, más esetekben a forgalmazás korlátozás nélküli.

Tenyészállat-behozatal esetén az egyesület a méneskönyv szabályai szerint vizsgálja és igazolja a fajtaazonosságot, ménnek esetén pedig hatályos szabályain alapuló tenyésztői bizottsági döntés alapján kiadja az egyed tenyésztési engedélyét.

XVI. AZ IN-SITU (SZÜKSÉG ESETÉN AZ EX-SITU) TARTÁS AJÁNLOTT FELTÉTELEI, SZÜKSÉGES ÁLLOMÁNYMÉRETEK

Az elvárt tartástechnológia vonatkozásában irányadónak tekintett alapelveket az EU hatályos állatjóléti, állatvédelmi szabályai rögzítik.

Ménekek esetében irányadó az MLOSZ Tenyésztési Iroda által évente közreadott tartástechnológia.

33. §.

Általános tartási követelmények

(1) Ménekek esetén:

- boxos elhelyezés / minimum 3x3 m alapterület/
- szabad mozgási lehetőség
- szakszerű jártatási-, illetve tréningfeltételek megléte
- rendszeres ápolás, pataápolás, szabályozás, illetve állategészségügyi ellátás biztosítása
- faji és használati igényeknek megfelelő takarmányozási rend

(2) Kancák esetén:

- boxos, vagy kiscsoportos tartás
- kellő méretű karám, vagy legelőterület biztosítása
- rendszeres ápolás, pataápolás, szabályozás, illetve állategészségügyi ellátás biztosítása
- faji és használati igényeknek megfelelő takarmányozási rend
- rendszeres szaporodásbiológiai felügyelet

(3) Csikónevelés:

- - kiscsoportos tartás
- - évjáratok szerinti elkülönítés
- - rendszeres ápolás, pataápolás, szabályozás, illetve állategészségügyi ellátás biztosítása
- - faji és használati igényeknek megfelelő takarmányozási rend

XVII. AZ EX-SITU TARTÁS LEHETSÉGES FORMÁI, FELTÉTELEI

Lásd: IV. A génbankban megőrzendő szaporítóanyag és genetikai minta meghatározása c. fejezet

Élő egyedek ex-situ tartása a fajtában nem indokolt.

XVIII. A VÁGÓÁLLATFAJTÁHOZ TARTOZÁS IGAZOLÁSÁNAK RENDJE

Faji sajátosságok miatt a vágóállatfajtaához tartozás igazolása nem indokolt.

Az élelmezési célú általános eredetigazolás alapja a lóútlevélben rögzített tulajdonosi nyilatkozat.

XIX. A TENYÉSZET(RÉSZPOPULÁCIÓ)-FELSZÁMOLÁS ESETÉN KÖVETENDŐ SZABÁLYOK

Védett őshonos, vagy veszélyeztetett, magas genetikai értéket képviselő tenyésztett állatfajták állami tulajdonú törzsállományai vonatkozásában a fenntartási garanciák szabályozása és biztosítása tulajdonosi feledat, illetve hatáskör.

Magántulajdonú nukleusz tenyészet felszámolása, illetve nukleusz populációba sorolt egyed értékesítése során az egyesület koordinátori szerepet vállal, kísérletet tesz az állami, vagy egyesületi értékesítésre.

Az állományfelszámolás esetén előírt bejelentési kötelezettség rögzítése és tudomásul vétele a nukleusz tenyésztetté nyilvánítás, illetve a nukleusz állományba sorolás feltétele.

XX. ZÁRÓ RENDELKEZÉSEK

A jelen Tenyésztési Szabályzatban nem szabályozott kérdések tekintetében a 110/2013. Kormányrendelet, a Ló Teljesítményvizsgálati Kódex, illetve a Nonius Lótenyésztő Országos Egyesület Alapszabálya szerint kell eljárni.

Fenti Tenyésztési Programot a Nonius Lótenyésztő Országos Egyesület Tenyésztői Bizottsága jóváhagyta.

A Tenyésztési Programot a Nonius Lótenyésztő Lótenyésztő Országos Egyesület 2015. március 27-i Közgyűlése elfogadta.

1. számú melléklet

NÓNIUSZ FAJTASTANDARD			
Bírálat tárgya	Kívánatos	Elfogadható	Nem kívánatos
Összbenyomás	Erőtéljes, szilárd szervezetű, markáns megjelenésű, tömeges, de elegáns kocsiló	Kissé durva, kevésbé arányos, vagy a kívánatosnál kissé finomabb, kevésbé markáns küllem	Durva, heterogén, laza szervezetű, vagy túl finom, nemi jelleg hiánya
Fej	Testtömeggel arányos nagyságú, karakteres, de nem túl durva félkos- vagy kosfej	A kívánatosnál kissé durvább, vagy nem elég jellegzetes egyenes fej	Durva, otromba, vagy túl finom csuka- vagy ékfej
Nyak	Magasan illesztett, középhosszú, jól izmolt és ívelt, elmosódott baltavágás	Középmagasan illesztett, kevésbé ívelt	Rövid, terhelt, vagy izomszegény, deszka- vagy hegedűnyak
Mar	Középmagas, fokozatosan hátbanyúló, izmos, telt	Kevésbé izmos, a kívánatosnál rövidebb	Izomszegény, púpos vagy süppedt
Hát	Középhosszú, széles, jól izmolt	A kívánatosnál kissé hosszabb, kis fokban előremélyedt	Hosszú, laza, izomszegény, hajlott vagy pontyhát
Ágyék	Középhosszú, széles, elég feszes, jól izmolt	A kívánatosnál hosszabb, ha elég feszes és izmolt	Laza, izomszegény, roskadt vagy púpos
Far	Terjedelmes, középhosszú, jól izmolt	Közepes terjedelmű, a kívánatosnál rövidebb, ha elég jól izmolt, kis mértékben csapott	Izomszegény, kis terjedelmű, rövid koporsófar, részaránytalan
Szügy	Széles, közepesen mély, igen jól izmolt	Közepes szélességű és izmoltságú	Izomszegény, keskeny vagy túl széles oroslánszügy
Mellkas	Mély, dongás	Kevésbé mély, közepesen dongázott	Lapos, sekély
Nemi szervek	Ép, mindennemű sérüléstől és betegségtől mentes		Bármiféle morfológiai vagy egészségi rendellenesség
Lapocka, felkar	Hosszú, dőlt, izmos, szabad mozgást lehetővé tevő	A kívánatostól való kis mértékű eltérés	Rövid, izomszegény, meredek

Lábtő, szár, boka, csüd, paták	Terjedelmes ízületek, tiszta, száraz, jól illesztett és inalt, rövid száruk, szabályos szögelésű, közepes hosszúságú csüdök, testtömeggel arányos nagyságú, szabályos, ép szaruanyagú paták	Kis fokban burkolt ízületek, a kívánatosnál kissé hosszabb száruk, rövidebb, enyhén meredek csüdök, korrigálható patarendellenességek	Kis terjedelmű vagy deformált ízületek, erősen fűzött, hosszú, gyengén inalt vagy erősen burkolt száruk, hosszú, puha vagy rövid, meredek csüdök, nem korrigálható, nem rendellenes használat során szerzett patahibák (bakpata, porhanyós szaru, teletalpúság)
Csánk	Terjedelmes, tiszta, száraz, torzulásmentes	A természetes elhasználódásnak megfelelő mértékű deformációk	Rövid, keskeny vagy kivágott csánk, nagy fokú burkoltság, súlyos deformációk
Lábszerkezet	Elöl, hátul szabályos	Elöl kis mértékű franciásság, vagy hegyfaltipró, az elhasználódással arányban álló rokkantság, hátul kis fokú kardosság, tehenesség	Súlyos mértékű lábszerkezeti hibák, a használat által nem indokolt mértékű elhasználtság, hátul dongásság
Mozgás	Lendületes, szabályos vonalú, elég akciós, tért nyerő lépés és ügetés, a hátsó lábak lépnek át az elülsők patanyomát	A szabályos vonaltól kis mértékben eltérő, ha elég lendületes és tértnyerő	A szabályos vonaltól erősen eltérő, lapátoló vagy hadonászó, rövid, kötött, nem kellően lendületes és tértnyerő mozgás
Méretek: Marm./bottal/ Marm./szalag/ Övméret Szárkörméret	155-165 cm 167-180 cm 180-210 cm 21-23 cm	A kívánatostól ± 5 cm, a szárkörméretnél 1 cm eltérés	A kívánatostól nagyobb mértékű eltérés, fejletlenség

2. számú melléklet

NONIUS FÉLVÉR MÉNESKÖNYV

Azonosító, név:

Születési dátum:

Szín:

Apja:

Anyja:

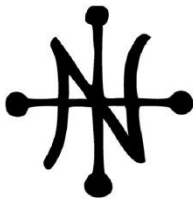
Tartó neve:

Címe:

Ivadékok

Azonosítója	Színe	Ivara	Neve	Apja tkv. száma és neve	Minősítés
-------------	-------	-------	------	-------------------------	-----------

3. számú melléklet

LÓBÍRÁLATI LAP

A bíráló helye:

A bíráló idjé:

Azonosítója:	Törzskönyvi száma, neve:	Neme:	Szül. éve:	Színe:

Tulajdonos neve:	Méretei (cm):
Tulajdonos címe:	

KÜLLEM		
Bírálati szempontok:	Elérhető pontszám:	Elért pontszám:
Összbenyomás	10	
Nemi jelleg	5	
Arányosság	5	
Fejlettség	5	
Fej	5	
Fejtűzés	5	
Nyak illesztése	5	
Nyak hosszúsága, íveltsége	5	
Felsővonal (mar, hát, ágyék)	10	
Szügy, mellkas, has	5	
Far	5	
Lapocka, váll, felkar	5	
Elülső lábak előlről	5	
Elülső lábak oldalról	5	
Elülső lábvégek (paták)	5	
Hátulsó lábak hátulról	5	
Hátulsó lábak oldalról	5	
Hátulsó lábvégek (paták)	5	
Összesen	100	

MOZGÁS			
Bírálati szempontok:		Elérhető pontszám:	Elért pontszám:
Lépés	Hossza	10	
	Lendülete	10	
	Szabályossága	10	
Ügetés	Hossza	10	
	Lendülete	10	
	Szabályossága	10	
Összesen		60	

SZÁRMAZÁS	
Elérhető pontszám:	Elért pontszám:
40	

Összes elért pontszám:	
-------------------------------	--

Osztályzat:	
--------------------	--

.....
bírálóbizottság

4. számú melléklet

CSIKÓBÍRÁLATI LAP

A bíráló helye, ideje:					
Azonosítója, chip száma:	Neve:	Neme:	Szül. éve:	Színe:	
Tulajdonos neve:					
Tulajdonos címe:					
Bírálati szempontok:	Kívánatos	Megfelelő	Nem megfelelő	Megjegyzés	
Összbenyomás					
Arányosság					
Fejlettség					
Fejtűzés					
Fej alakja, finomsága					
Nyak illesztése					
Nyak hosszúsága, íveltsége					
Már					
Hát					
Ágyék					
Far					
Szügy					
Mellkas, has					
Lapocka, váll, felkar					
Első lábak oldalról					
Első lábak előlről					
Paták					
Hátsó lábak oldalról					
Hátsó lábak hátulról					
Paták					
Szemek					
Fogazat					
Ivarszervek					
Mozgása lépésben					
Mozgása ügetésben					
Származás	Fajtaazonosság az apa 4. ősi sorában	Fajtaazonosság az anya 4. ősi sorában	Közvetlen ősök értékei		Összpontszám
	/Max. 16 pont/	/Max. 16 pont/	apja/Max. 4 pont/	anyja/Max. 4 pont/	/Max. 40 pont/
Bírálóbizottság:					

5. számú melléklet

Mozgásbírálathat elővezetve és szabadon

Az elővezetés és szabad mozgás lépés és ügetés pontszáma átlagolódik és 1-1 pontszámot ad, a vágta pedig csak szabadon kerül bírálatra.

Bírálathat szempontok:

szabályosság	0-6 pont
térnyerés	0-6 pont
akció	0-6 pont
dinamika	0-6 pont
rugalmasság	0-6 pont

6. számú melléklet

Fogatolt lovak lépés- és ügetéshosszmérése

A bíráló egyes fogatolásban történik. A feladatok végrehajtása 50 méteres sima, szilárd felületű útszakaszt kell kijelölni, melyen a ló élénken, egyenletesen mozoghat. A be- és kilépést mérni kell.

$$\text{Lépéshossz} = \frac{50 \text{ m} - \text{belépés cm} + \text{kilépés cm}}{\text{lépésszám}}$$

A bíráló felőli hátulsó láb ingahosszát kell mérni. A start és célbíróknak a belépés és a kilépés talajfogásának pillanatát kell jeleznie a bíráló felé, aki számolja a lépéseket és stopperrel méri az időt.

Pontértéktáblázatok:

<u>lépéshossz</u>		<u>ügetéshossz</u>	
	(a)		(b)
<u>cm</u>	<u>pont</u>	<u>cm</u>	<u>pont</u>
-145	7	-210	0
146-150	8	211-220	1
151-155	9	221-230	2
156-160	10	231-240	3
161-165	11	241-250	4
166-170	12	251-260	5
171-175	13	261-270	6
176-180	14	271-280	7
181-185	15	281-290	8
186-190	16	291-300	9
191-195	17	301-310	10
196-200	18	311-320	11
201-205	19	321-330	12
206-210	20	331-340	13
211-215	21	341-350	14
216-220	22	351-360	15
221-225	23	361-370	16
		371-380	17
		381-390	18
		391-400	19

7. számú melléklet

A súlypont alá lépés képességének mérése lépés és ügetés jármódban

A túllépés mérése a lépéshossz és ügetéshossz mérés alkalmával történik.

Egy 5 méteres szakaszon el kell gereblyézni a talajt, és itt történik a mérés. Le kell mérni, hogy az azonos oldali elülső pata éle és az azt követő hátulsó pata éle között hány cm a távolság, vagyis hány cm-el képes a ló "túllépni az elejét".

A mérés alkalmával egy élénk és jellemző lépést kell kiválasztani, három lemért lépés közül a legjobbat.

Túllépés:

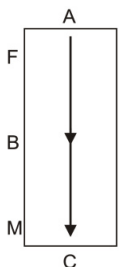
<u>cm</u>	<u>pont</u>
/-16/	0
-15-/-11/	1
-10-/-6/	2
-5-/-1 /	3
0- 5	4
6-10	5
11-15	6
16-20	7
21-25	8
26-30	9
31-35	10
36-40	11
41-45	12
46-50	13
51-55	14
56-60	15
61-től	16

8. számú melléklet

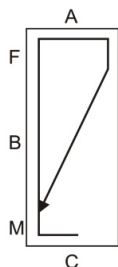
STV I díjhajtó feladat

Bírálati szempontok:

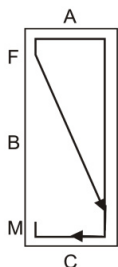
száronlét	0-6 pont	állítások, hajlítások	0-6 pont
előremenés	0-6 pont	munkaképesség és -készség	0-6 pont
iramfokozások, átmenetek	0-6 pont	összbenyomás	0-6 pont

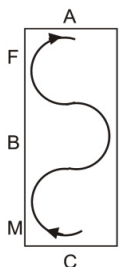
A behajtás,
munkaügetés
X állj, köszönés(6'')
X-C munkaügetés

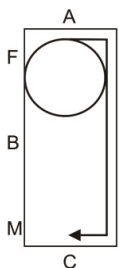
C jobb kézre
C-M munkaügetés
M-F középugetés
F-K munkaügetés
K-X-M középugetés

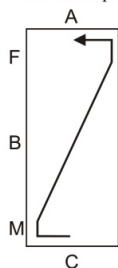
M-H munkaügetés
H-K középugetés
K-F munkaügetés
F-H középugetés
H-C munkaügetés

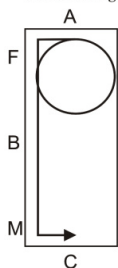
C kígyóvonal 3
ívből

A-A nagy kör
munkaüg.
(1x) 20 m
A lépés, egyenest
A-K-H-C lépés
C állj (10'')

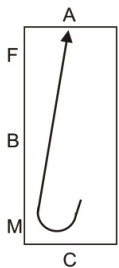
C-M lépés
M-X-K-A
munkaügetés

A-A nagy kör
munkaüg.
(1x) 20 m
A lépés, egyenest
A-F-M-C lépés
C állj (10'')

C-H lépés
H-K-A-G
munkaügetés

G állj, köszönés
Szárazakat kirágatva lépésben
elhagyni a négyszöget

9. számú melléklet

A Mén STVI pontszámítási rendszere

S.sz.	Bírálati egység	%	pont
I.	Származásbírálat	15%	75
II.	Küllemi bírálat ("B" típusú bírálati lap küllemi része szerint)	30%	150
III.	Mozgásbírálat lépésben (elővezetve és szabadon)	7%	35
	Mozgásbírálat ügetségben (elővezetve és szabadon)	7%	35
	Mozgásbírálat vágóban (szabadon)	7%	35
IV.	Lépéshosszmérés lépésben	3,5%	17,5
	Lépéshosszmérés ügetségben	3,5%	17,5
V.	Súlypont alá lépés lépésben	3,5%	17,5
	Súlypont alá lépés ügetségben	3,5%	17,5
VI.	Díjhajtófeladat	20%	100
	Összesen:	100%	500